

NYELVEMLÉKEK ÉS GYŰJTEMÉNYEK

Ma ismert nyelvemlékeink egy része a 19. század közepére már közgyűjteményekbe került.

Több kódexet, illetve nyelvemléket tulajdonosaik vagy felfedezőik azonnal könyvtáraknak ajándékoztak, elsősorban az Akadémiának és a Széchényi Könyvtárnak, de az Egyetemi Könyvtár is így jutott kódexei nagy részéhez. Az Egyetemi Könyvtárnak már 1801-ben három kódexet ajándékozott Winkler Mihály pécsi kanonok: a *Winkler*-, a *Weszprémi*- és a *Nádor-kódexet*. Toldy Ferenc, a könyvtár igazgatója 1846 és 1848 között öt különálló kódexre bontotta szét a szintén ott őrzött *Cornides-kolligátumot*, ezzel is növelve a gyűjtemény magyar kódexeinek számát.

1850-ben Toldy Ferenc akadémiai titoknok a régi magyar kéziratok és nyomtatványok beküldésére vagy legalábbis bejelentésére szólította fel a hazafiakat. Ennek eredményeként érkezett be az Akadémia könyvtárába a ma ott őrzött kódexek többsége: az érsekújvári ferencesek három magyar kódexet is adományoztak az Akadémiának (az *Érsekújvári*, a *Czech*- és a *Thewrenk-kódexet*), de szintén ajándékként érkezett még 1835-ben a *Guary-kódex* és később a felhívás hatására a *Virginia*-, a *Gyöngyösi* vagy a *Lányi-kódex* is.

Az Országos Széchényi Könyvtárnak már 1812-ben odaajándékozta a pozsonyi káptalan egyebek mellett a *Halotti Beszédet* tartalmazó *Pray-kódexet*, később az *Érdy*-, a *Domonkos*, a *Gömöry*- és a *Simor-kódex* is adományként került a gyűjteménybe. Nagyobb mennyiségű kódex került a könyvtárba Jankovich Miklós gyűjteményének megvásárlásával: a *Horvát*-, a *Kazinczy*-, a *Peer*-, a *Vitkovics-kódexek*, illetve a *Margit*- és a *Krisztina-legenda*. Később Horvát István gyűjteményével a *Kulcsár-kódex* érkezett a könyvtárba.

A magyar kódexek száma a 20. században is gyarapodott, 1925-ben végre sikerült megszerezni a Széchényi Könyvtár számára egy londoni árverésen az *Ehrenfeld-kódexet*, amelyet a Jókai-centenárium alkalmából *Jókai-kódex*-nek neveztek el. Ez a kódexünk már 1851 óta ismert volt, ebben az évben fedezte fel ugyanis Ehrenfeld Adolf, későbbi bécsi jogtanácsos, akkor még diákként Nyitrán az iskolában, amikor

valamelyik tanuló társa a szünetben játék közben hozzávágta. Ehrenfeld elcserélte a rendkívül réginek látszó könyvet egy háromkötetes modern műre, így került tulajdonába ez a 15. századi magyar nyelvű kézirat. A kódexet 1852-ben elküldték Toldy Ferenchez tanulmányozásra, aki le is másoltatta, de kiadására és megjelentetésére csak 1881-ben került sor.

A régi magyar kéziratok begyűjtésére indított mozgalom sikeres volt, Toldy 1862-ben *Az ó és középkori magyar nemzeti irodalom története* című összefoglalásában már negyven magyar kódexet mutatott be a ma ismert negyvenöt közül. A legtöbb kódexnek ő adott nevet, ezeket egy-két kivétellel ma is ezen a néven tartjuk számon. Sokszor felfedezőjük (*Czech-kódex*, *Vitkovics-kódex*) vagy adományozójuk (*Winkler-kódex*, *Guary-kódex*) nevét viselik, nevük utalhat őrzési helyükre vagy felfedezéskori lelőhelyükre (*Debreceni Kódex*, *Tihanyi Kódex*) vagy elnevezhetik valamely neves személy iránti tiszteletből, ahogy a *Jókai-kódex* esetében láttuk.